

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

“โลกศิลปะ” กรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๕๖๕-๒๕๖๐ :
การเปลี่ยนแปลงในความคิด “ศิลปะสุโขทัย”

ผู้เขียน

นายชำนาญ แสนศิริโฮม

ปริญญา

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ประวัติศาสตร์)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

อ. ดร. ม.ร.ว. รุจยา อากาศ

ประธานกรรมการ

ผศ. ดร. ไชยันต์ รัชชกุล

กรรมการ

รศ. ม.ล. สุรวัดดี สุขสวัสดิ์

กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่องนี้พยายามศึกษา ถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิดเกี่ยวกับศิลปะสุโขทัย โดยใช้แนวคิด “โลกศิลปะ” ซึ่งเกี่ยวข้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงในความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ คือ ผู้อุปถัมภ์ ช่าง/ศิลปิน แบบอย่างประเพณีและมโนทัศน์การรับรู้ ซึ่งทำหน้าที่ให้สถานะความเป็นศิลปะแก่วัตถุหนึ่งๆ โดยศึกษาจากพระพุทธรูปสำคัญสมัยสุโขทัยสามองค์ ในฐานะที่สะท้อนให้เห็นถึงความคิดเกี่ยวกับศิลปะสุโขทัย ใน “โลกศิลปะ” กรุงเทพฯ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๖๕-๒๕๖๐

ผลการศึกษาพบว่า ในช่วงต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระองค์ทรงให้ความสำคัญแก่พระพุทธรูปในสถานะรูปเคารพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ แต่ในปลายรัชกาล มีแนวโน้มถึงความสนพระทัยต่อพุทธลักษณะทางกายภาพ เช่นเรื่อง ขนาด เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากที่โปรดให้อัญเชิญพระศรีศากยมุนี ซึ่งเป็นพระพุทธรูปหล่อสำริดองค์ใหญ่ที่สุดในราชอาณาจักรลงมาจากสุโขทัย เพื่อประดิษฐานกลางกรุงเทพมหานครราชธานีที่โปรดให้สร้างขึ้นใหม่ ช่างในราชสำนักได้แสดงบทบาทสำคัญในการบูรณะปฏิสังขรณ์องค์พระพุทธรูปที่สร้างขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ซึ่งอยู่ในสภาพชำรุดองค์นี้ ให้ถูกต้องตามพระบาติ โลกศิลปะในยุคนี้ จึงเป็นไปภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ และช่างราชสำนัก ซึ่งต่างยึดถือแบบอย่างประเพณีร่วมกัน

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งสองพระองค์ทรงสรรเสริญพระพุทธรูปจีนราชว่าเป็นพระพุทธรูปที่งดงามที่สุดในโลก และทรงให้ความสำคัญว่าพระพุทธรูปองค์นี้ได้รับพระบรมราชูปถัมภ์ในสมเด็จพระบรมมหาจักรีบรมราชเจ้ามาแต่โบราณ แม้ว่าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จะโปรดเกล้าฯ ให้จำลองพระพุทธรูปจีนราช ตามแบบอย่างประเพณีการจำลองพระพุทธรูปสำคัญ แต่ก็ทรงให้ความสำคัญต่อรูปลักษณะภายนอกที่งดงาม ยิ่งกว่าการจำลองถ่ายเอาความศักดิ์สิทธิ์ดั้งแบบอย่างประเพณี อย่างไรก็ตาม พระมหาจักรีทั้งสองพระองค์ ทรงแสดงออกถึงพระราชานิยมทางด้านศิลปะที่แตกต่างกันด้วย ซึ่งส่งผลกระทบต่อศิลปะแบบประเพณีในพระบรมราชูปถัมภ์ และช่างราชสำนัก ผู้ไม่อาจสนองพระราชประสงค์แห่งองค์อุปถัมภ์ได้อีกต่อไป ดังนั้นโลกศิลปะในสมัยนี้ จึงพร้อมที่จะเปิดทางให้การเข้ามาของช่างจากต่างประเทศ และช่างฝีมือไทยแนวใหม่ ผู้ซึ่งสามารถสนองตอบความเป็นผู้นำในโลกศิลปะของราชสำนัก

ในยุคหลัง ศิลป์ พีระศรี ศาสตราจารย์ทางศิลปะชาวอิตาลี และผู้ก่อตั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร ใช้ภาษาของทฤษฎีศิลปะตะวันตก ในการอธิบายยกย่องพระพุทธรูปปางลีลา สมัยสุโขทัย ว่าเป็นสุดยอดผลงานศิลปะชั้นคลาสสิก และเป็นผลงานของศิลปินผู้มีอิสระทางความคิด แต่อย่างไรก็ตามศิลปินในสมัยศิลป์ พีระศรี เองนั้น กลับต้องเผชิญอุปสรรคหลายประการ ในการสร้างสถานะวิชาชีพให้เป็นที่ยอมรับ และยอมรับจากสาธารณะ ดังนั้นโลกศิลปะสมัยนี้จึงมีลักษณะของการดิ้นรนเพื่อความอยู่รอดของศิลปิน ขณะเดียวกัน ก็ต้องพยายามที่จะสนองความต้องการของทางราชการ อย่างที่ช่างฝีมือไทยในอดีตไม่เคยประสบมาก่อน

Thesis Title	“The Artworlds” of Bangkok, 1782-1967 : Changes in the Conceptions of “Sukhothai Art”		
Author	Mr. Chamnann Saensirihome		
Degree	Master of Arts (History)		
Thesis Advisory Committee	Lect. Dr. M.R. Rujaya Abhakorn		Chairperson
	Asst. Prof. Dr. Chaiyan Rajchagool		Member
	Assoc. Prof. M.L. Surasawasdi Sooksawasdi		Member

ABSTRACT

This thesis is an attempt to study changes in the conceptions of Sukhothai art by using the concept of “artworld”. This refers to context of change in the relationship of its functionaries: the patron, the artisan/artist, the tradition and perception, which confer an artistic status upon objects. Three prominent Sukhothai Buddha images are studied as they reflect the conceptions of Sukhothai art in the Bangkok “artworlds” from 1782-1967.

The study shows that in the early years of his reign, King Rama I related Buddha images with the sacred and spiritual, but in his last years he inclined to have an interest in physical properties such as size. He ordered the installation of the Sri Sakyamuni image, the largest bronze Buddha ever made in Thailand, at the center of the newly founded capital. Royal artisans played an important role in restoring and remodelling this damaged 14th-century image in accordance with the Pali scripture. The artworld of this period functioned under the patron king and his artisans who both relied on tradition.

Both King Rama IV and V praised the Pra Buddha Jinaraj image as the most beautiful Buddha image in the world and acknowledged its patronage by great kings in the past. Although King

Rama V had a replica of the image made in line with tradition, he paid attention to its fine qualities rather than its sacredness. Both Kings revealed their different artistic tastes that would affect the royal patronage of the arts tradition and the royal artisans who could no longer meet the demands of the patron. Thus the artworld of this period was ready for the entrance of foreign artisans and modern Thai craftsmen who followed the royal leadership.

In the modern era, Silpa Bhirasri, the Italian Professor of Arts and founder of Silpakorn University, used the language of western art theory to explain his appreciation of the Sukhothai walking Buddha as an impressive classical masterpiece and the works of artists with an independent mind. However, the artists in his own days had difficulties in making their profession known and accepted by the public. Therefore the artworld of this period was characterized by the struggle for existence by the artists while trying to meet the demands of the bureaucratic officials in the way Thai artisans never faced before.